

Wyjazd studyjny do Łotwy i Estonii - Listopad 2012

Uczestnicy wyjazdu:

Dominika Musiał – Koordynator Projektu (PTOP)

Daniel Piec – Menadżer Projektu (Natura International Polska)

Michał Korniluk – Asystent Naukowy Projektu - organizator wyjazdu
(Natura International Polska)

Jarek Stepaniuk – Opiekun Ostoje Dolina Górnej Narwi (PTOP)

W listopadzie 2012 roku odbył się pierwszy z trzech planowanych zagranicznych wyjazdów studyjnych w ramach projektu Life + „Czynna ochrona dubelta *Gallinago media* w obszarze Natura 2000 Dolina Górnej Narwi” (LIFE11 NAT/PL/000436).

Cel wyjazdu

Dotychczas nie były prowadzone w Polsce żadne badania ściśle ukierunkowane na preferencje siedliskowe dubelta. Uzupełnienie wiedzy w tej dziedzinie stało się więc jednym z ważnych założeń naszego projektu (ujętych w zadaniach A3 i A4). Podobne badania prowadzone były na Łotwie i w Estonii, gdzie biotopy, w których występują dubelty, są swym charakterem zbliżone do polskich. Celem wyjazdu była więc wymiana doświadczeń dotyczących prowadzenia badań siedliskowych i telemetrycznych oraz metod restytucji siedlisk dubelta.

Przebieg wyjazdu

Łotwa

20 listopada odbyliśmy spotkanie w Rydze w siedzibie Latvian Fund for Nature, organizacji zrzeszającej wybitnych specjalistów w dziedzinie czynnej ochrony przyrody. Do ich dorobku zalicza się m.in. 5 projektów współfinansowanych ze środków UE w ramach programu Life+ (realizowanych na przestrzeni 11 lat) ukierunkowanych na odtwarzanie korzystnych warunków siedliskowych dla ptaków mokrądlowych w obrębie dolin rzecznych i torfowisk nadmorskich. Działania projektowe swoim oddziaływaniem objęły łączną powierzchnię ponad 3600 hektarów.

Spotkanie rozpoczął Ainars Auniņš – ornitolog zajmujący się ochroną dubelta na Łotwie, przewodniczący LFN. Zaprezentował on założenia oraz wyniki realizowanego w latach 2004-2008 projektu o nazwie „*Restoration of Floodplains*” LIFE04 NAT/LV/000198 dotyczącego restytucji łąk zalewowych na 15 najważniejszych obszarach mokrądlowych na Łotwie (http://www.lfn.lv/pub/?doc_id=28143). Był to pierwszy na tak wielką skalę projekt czynnej ochrony przyrody na Łotwie, który obejmował najważniejsze stanowiska łąkowe dubelta. Jego wynikiem było przywrócenie korzystnych warunków siedliskowych m. in. dla: derkacza, orlika krzykliwego, orlika grubodziobego oraz dubelta na ok. 2400 ha. Wykonany monitoring

efektu ekologicznego projektu, wykazał znaczny wzrost liczebności dubelta z ok. 90 w 2005 r. do ponad 120 samców w roku 2007.

Dalszej części spotkania przewodniczył Edmunds Račinskis, specjalista od restytucji siedlisk mokradłowych. Jako menadżer aktualnie realizowanego projektu „Dviete” (<http://dvietespaliene.lv>), zaprezentował nam założenia oraz pierwsze wyniki prowadzonej w ramach projektu renaturyzacji koryta rzeki Dviete.

Fot. Jarek Stepaniuk

Spotkanie w siedzibie Latvian Fund for Nature. Od lewej: Edmunds Račinskis, Dominika Musiał, Daniel Piec.

Spotkanie dostarczyło nam wielu cennych wskazówek dotyczących właściwego zarządzania projektem, doboru odpowiednich metod monitoringu efektów projektu oraz radzenia sobie z często nieprzewidywalnymi problemami natury społeczno-ekonomicznej. Najważniejszym jego owocem było jednak zgłębienie wiedzy dotyczącej doboru metod restytucji siedlisk, które dawałby najkorzystniejszy efekt w postaci odpowiednich dla dubeltów warunków siedliskowych. Zaskakująca była chociażby skala użycia pierwotnych ras koni (również koników polskich) i krów mięsnych w celu odtwarzania siedlisk mokradłowych w tym kraju. Na koniec spotkania otrzymaliśmy oficjalnie zaproszenie na końcowe seminarium i podsumowanie wyników projektu „Dviete”.

Estonia

Aby maksymalnie wykorzystać nasz czas w Estonii już o świcie 20 listopada udaliśmy się na pobliskie torfowisko niskie rezerwatu Emajõe-Suursoo (jedno ze stanowisk dubelta) znajdujące się przy zachodnim brzegu jeziora Peipsi i leżącego na granicy estońsko-rosyjskiej.

Chociaż niesprzyjające warunki pogodowe nie przyniosły nam zbyt wielu ciekawych obserwacji ptaków, ciekawym doświadczeniem okazała się obserwacja jeziora o szerokości 30 km i długości ponad 70 km u brzegu, wzdłuż którego rozciągają się torfowiska, tak bliskie naszym dubeltom.

W południe tego samego dnia, w Estonian University of Life Science spotkaliśmy się z Andresem Kuresoo i Leho Luigujoe - ornitologami mającymi ponad 15-letnie doświadczenie w badaniach dubelta w Estonii. W późniejszym czasie dołączył też do nas Jaak-Albert Metsoja - botanik prowadzący restytucję torfowisk niskich i łąk zalewowych w rezerwacie Alam-Pedja.

Andres i Leho zapoznali nas z problematyką ochrony dubelta w Estonii, a następnie zaprezentowali swoje nieopublikowane jeszcze dane dotyczące badań siedliskowych i telemetrycznych, które prowadzili w ostatnich latach. Zapoznaliśmy się też ze sprzętem, którego używali przy pomiarach parametrów siedliska, telemetrii oraz odłowach dubeltów.

Fot. Jarek Stepaniuk

Spotkanie w Estonian University of Life Science. Od lewej: Jaak-Albert Metsoja, Daniel Piec, Dominika Musiał, Michał Korniluk, Andres Kuresoo i Leho Luigujoe.

Z naszej strony bardzo ważnym elementem spotkania było zaprezentowanie przygotowanej przez nas metodyki badań siedliskowych i telemetrycznych oraz jej krytyczna dyskusja, która miała na celu uzyskanie najbardziej optymalnych efektów badań. Udało się też rozwiązać pewne wątpliwości dotyczące chociażby takich kwestii jak: dobór technologii w badaniach telemetrycznych, sposób odłowu dubeltów, wybór odpowiedniego czasu prowadzenia badań siedliskowych oraz wiele innych związanych z planowanymi przez nas badaniami. Po

wyczerpujących dyskusjach trwających ponad 6 godzin przenieśliśmy spotkanie do jednej z znanych restauracji serwującej tradycyjną kuchnię Estońską.

Następnego dnia (22.11) o świcie nasi estońscy znajomi przygotowali dla nas wyjazd studyjny do miejsc występowania dubeltów, na części których prowadzili swoje badania. Oczywiście samych dubeltów zobaczyć nie mogliśmy, gdyż o tej porze roku zimują gdzieś w równikowej Afryce. Nas interesował jednak krajobraz, typ i struktura siedliska, w jakim występują one w Estonii. Pierwszym miejscem, jakie odwiedziliśmy były zmeliorowane łąki turzycowe w dolinie rzeki Emajõgi. Miejsce to pomimo silnej ingerencji w stosunki wodne oraz względnie intensywnie prowadzonej gospodarki łąkarskiej było ważnym stanowiskiem dubeltów, skupiającym nawet do 20 tokujących samców. Natychmiast rozpoczęła się żywa dyskusja nad czynnikami, które warunkują występowanie dubeltów w pozornie niewłaściwym dla nich siedlisku. W tej właśnie lokalizacji Estończycy prowadzili przez 2 lata badania nad preferencjami siedliskowymi tych ptaków. Odwiedzenie tego miejsca miało dla nas szczególną wartość, gdyż łąki przypominały tu swoim charakterem jedno ze stanowisk dubelta znajdujące się w Dolinie Górnej Narwi.

Fot. Jarek Stepaniuk

Zmeliorowane łąki turzycowe w dolinie rzeki Emajõgi.

Kolejną cenną lekcją było dla nas zapoznanie się w terenie ze sposobem prowadzenia badań mikrosiedliskowych służących określeniu wybiórczości siedliskowej dubeltów w stosunku do różnych typów zbiorowisk roślinnych. Dzięki szczegółowemu omówieniu i kalibracji metod dokonywania pomiarów w terenie, będziemy mogli porównać uzyskane przez nas wyniki z

wynikami badań prowadzonymi w Estonii i Norwegii. Przedyskutowaliśmy też kwestie właściwych i przede wszystkim bezpiecznych dla ptaków metod odłowów na tokowisku.

Korzystając z okazji odwiedzenia kraju, którego powierzchnia w 20% pokryta jest bagnami udaliśmy się na torfowiska wysokie w rezerwacie Alam-Pedia. Obszar ten, o powierzchni ponad 340 km², jest czwartym co do wielkości obszarem chronionym w Estonii. Rezerwat utworzony został w 1995 roku, zaś po ratyfikowaniu przez Estonię Konwencji Ramsarskiej, w 1997 roku trafił do Spisu Obszarów Wodno-Błotnych o Międzynarodowym Znaczeniu. Na obrzeżach kompleksu pięciu rozległych torfowisk wysokich rozciągają się naturalnie meandrujące rzeki, w dolinach których ukształtowały się rozległe torfowiska niskie oraz łąki turzycowe stanowiące siedlisko lęgowe dubeltów. Podobno jest to też miejsce, w którym raz na dwa wyjścia w teren spotkać można głuszce wychodzące na drogę w poszukiwaniu gastrolitów. Niestety nasze wyjście należało do tych mniej owocnych...

Rezerwat Alam-Pedia. Od lewej: Michał Korniluk, Dominika Musiał, Daniel Piec

Na koniec dnia udaliśmy się do kolejnego stanowiska dubeltów w dolinie rzeki Emajõgi. Biotopy tam występujące miały jednak zupełnie odmienny charakter od poprzednio odwiedzanych. W większości stanowiły niegdyś ekstensywnie użytkowane torfowiska niskie, reprezentowane przez zbiorowiska turzyc rozłogowych. Miejsca te krajobrazowo do złudzenia przypominały rozległe mechowiska Bagna Ławki w dolinie Biebrzy. Co ciekawe stanowisko to, chociaż znane od ponad 10 lat, miało charakter efemeryczny, a tokowisko na nim zlokalizowane zmieniało swoje położenie nie tylko w zależności od warunków hydrologicznych w danym roku. Zjawisko to, choć wydaje się nietypowym (uważa się, że

dubelty są silnie przywiązane do miejsc tokowania) znane jest nam z niektórych obszarów w dolinie Biebrzy. Mamy wielką nadzieję, że badania telemetryczne, które będziemy prowadzić w ramach projektu, przyczynią się do lepszego zrozumienia zmian miejsc tokowania dubeltów i lokalnych przemieszczeń osobników w trakcie sezonu lęgowego.

Torfowiska niskie w dolinie rzeki Emajõgi. Od lewej: Andres Kuresoo, Daniel Piec, Michał Korniluk

Pierwszy z trzech wyjazdów studyjnych realizowanych w ramach projektu „Czynna ochrona dubelta *Gallinago media* w obszarze Natura 2000 Dolina Górnej Narwi” możemy uznać za bardzo udany. Co więcej dopisała też pogoda, gdyż zaledwie 5 dni po naszym wyjeździe Estonię przykryła 20-centymetrowa warstwa śnieżnego puchu. Na następne spotkanie z Estończykami liczymy w 2014 roku, kiedy to planują odwiedzić nas w Polsce podczas prowadzonych przez nas prac badawczych.

Michał Korniluk